

Prostitucija u srednjem vijeku

Lončina, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:739246>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij Sociologije i Povijesti

Helena Lončina

Prostitucija u srednjem vijeku

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Danijel Jelaš

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilišni preddiplomski dvopredmetni studij Sociologije i Povijesti

Helena Lončina

Prostitucija u srednjem vijeku

Prostitucija u srednjem vijeku

Završni rad

Znanstveno područje humanističke znanosti, znanstveno polje povijest,
znanstvena grana hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Danijel Jelaš

Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 14. rujna 2022.

Helena Lončina, 0122232360

SAŽETAK

Prostitucija kao „najstariji zanat predstavlja prodaju seksualnih usluga u zamjenu za nekakvu naknadu. Stavovi o prostituciji su se mijenjali kroz različita povijesna razdoblja. Tijekom srednjeg vijeka, u kojem dolazi do porasta moći Crkve, ona je gledana kao negativan pojam. Crkva gleda prostituciju kao manje zlo koje je društvena potreba. Zbog negativnog stava, dolazi do sve većeg izdvajanja prostitutki od ostalih članova društva. Primjerice, izdvajaju se u posebne četvrti te im je zabranjeno djelovanje izvan istih. Isto tako, u nekim slučajevima im je regulirano i vrijeme rada. Sumptuarnim zakonima određivat će se i način njihovog odijevanja kako bi ih lokalno stanovništvo moglo razabrati. Na prostorima današnje Hrvatske nije bilo ništa drugačije. U Slavoniji nije postojala određena četvrt grada u kojoj su obitavale, ali to nije umanjivalo negativnost njihovog djelovanja. Slično je bilo i na prostoru današnjeg Dubrovnika. Naime, prostitutke s ovog teritorija bile su tolerirane, ali ne i prihvaćene od strane društva.

Ključne riječi: *prostitucija, srednji vijek, Crkva, nužno zlo, sumptuarni zakoni, Slavonija, Dubrovnik*

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PROSTITUCIJA.....	2
2.1. Što je prostitucija?.....	2
2.2. Kratki povijesni pregled i podjela.....	3
3. STAV CRKVE O PROSTITUCIJI.....	5
4. POLOŽAJ I NAČIN ŽIVOTA PROSTITUTKI.....	7
4.1. Kako prepoznati prostitutku?.....	11
4.2. Briga o zdravlju.....	12
5. PROSTITUCIJA U HRVATSKOM SREDNJEM VIJEKU.....	13
5.1. Slavonija.....	13
5.2. Dubrovnik.....	15
6. ZAKLJUČAK.....	18
8. POPIS LITERATURE.....	20

1. UVOD

U svakom društvu postojale su skupine koje su izdvojene od ostatka društva, odnosno one na marginama. Marginalne skupine u srednjem vijeku predstavljali su teški fizički i psihički bolesnici, siročad, kriminalci, invalidi, neudane majke, prostitutke i ostali. Prostitucija, na koju je stavljen naglasak u ovom radu, bila je duboko ukorijenjena u temelje srednjovjekovnog društva. Naime, ovaj „najstariji zanat“ predstavljao je mnogima izlaz iz siromaštva. Iako je izazivao podrugivanje, neodobravanje i opće zgražanje na ulicama srednjovjekovnih gradova, ipak je u nekoj mjeri bio toleriran od strane državnih i crkvenih vlasti.

Cilj je ovog rada razmotriti položaj prostitutki u srednjem vijeku. Odnosno, ovaj rad polazi od teze da je njihov položaj u ovom razdoblju bio marginaliziran i nepovoljan. Sukladno tome, velika pozornost bit će pridodana analiziranju crkvenih stavova, ali i pravnih regulacija koji su utjecali na svakodnevni život prostitutki. Vrlo je važno naglasiti da će se o prostitutkama govoriti u kontekstu prodavanja svojih seksualnih usluga, a ne o onima koje su pogrdno tako nazivane jer su se odavale seksualnim užiticima s više muškaraca.

Rad se sastoji od šest poglavlja, ne uključujući popis literature i popis priloga. Drugo se poglavlje bavi definiranjem i proširivanjem pojma prostitucije te se u trećem poglavlju govori o vrlo važnom stavu kršćanske Crkve o istoj. Zatim, četvrto poglavlje približava i daje uvid u način života s kojim su se prostitutke suočavale te o njihovom položaju u tadašnjem vremenu. Nadalje, u petom poglavlju bit će riječ o konkretnim primjerima i zakonskim propisima unutar srednjovjekovne Hrvatske.

Pri izradi ovog završnog rada korištena je većinski literatura na engleskom jeziku zbog slabije zastupljenosti iste na hrvatskom jeziku. Upotrijebljena su djela niza autora, poput Emily Adams, Lauren Marie Martiere i Gordana Ravančića te ostalih koji se mogu pronaći na popisu literature. Upravo ovi autori će predstaviti prostituciju i istaknuti njezin marginalizirani položaj.

2. PROSTITUCIJA

2.1. Što je prostitucija?

Prostitucija je društvena pojava o kojoj se vrlo malo govori u široj javnosti današnjice, a slično je bilo i u prošlosti. Ona izaziva reakcije poput zgražanja, žaljenja, podsmjeha, a rijetko se traži i njena legalizacija. Na prostituciju se često referira kao „najstariji zanat“ čime se želi naglasiti da je prostitucija pojava stara koliko i ljudsko društvo.¹ Razlozi bavljenja prostitucijom su brojni, poput nesretnih obiteljskih odnosa, preljuba, težnje za bogaćenjem.² Glavni pak razlog u srednjem vijeku predstavljale težnju za neovisnošću od prihoda muškaraca. Zbog nerazvijenog tržišta rada, slobodna žena bi se opredijelila prema prostituciji.³ S obzirom na njen marginalizirani položaj, prostituciju najčešće vežemo i druga kriminalna djela, poput: krađe, ubojstva sa seksualnim motivima, silovanja, narkomaniju i brojna druga djela.⁴

Vrlo je teško jasno definirati termin prostitucije. Naime, ona danas podrazumijeva trgovinu seksualnosti u zamjenu za novčanu ili drugu materijalnu naknadu. Iako je vezana uz oba spola, prostitucija se najčešće pripisuje ženama.⁵ Moderne definicije i zakonske odredbe koje danas poznajemo dakako nisu postojale u razdoblju srednjeg vijeka. Prema autorici Lauren Marie Martiere žene srednjeg vijeka su se dijelile u četiri kategorije: djevice, supruge, udovice i slobodne žene. Djevice i supruge su bile prihvatljive kategorije, dok su udovice i slobodne žene predstavljale prijetnju jer nisu bile pod kontrolom očeva, supruga ili države. Udovice i slobodne žene su nerijetko mogle postati žene „upitne reputacije“, odnosno mogle su postati prostitutke, žene koje vode i održavaju bordele ili pak bludnice. Društvo je dijelilo žene

¹ Velinka Grozdanić, Zoran Kanduč, „Prostitucija (nepoželjna tema, kažnjiva radnja i stalna pojava)“, u *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1998.*, ur. Velinka Grozdanić (Rijeka: Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, 1998.), 26.

² Danijela Kovačević, „Odnos zakonodavstva prema prostituciji kroz istoriju i savremeno doba“. *Pravo- teorija i praksa* 33 (2016), br: 10-12: 57.

³ Lauren Marie Martiere, *Ill- Liver of Her Body: A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London* (Clemson: Clemson University, 2016), 5.

⁴ Kovačević, „Odnos zakonodavstva prema prostituciju kroz istoriju i savremeno doba“, 57.

⁵ „Prostitucija“. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 13. 9. 2022. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50714>

upitne reputacije u tri kategorije: prostitutke, konkubine i voditeljice bordela. Konkubina je predstavljala slobodnu ženu koja se nalazila u dugotrajnoj seksualnoj vezi s muškarcem s kojim, naravno, nije bila u braku. Ukoliko je muškarac već bio oženjen, konkubina bi postajala ljubavnicom. Ona bi, pak, u moderno doba označavala najobičniju djevojku koja se nalazi u ljubavnoj vezi. S druge strane, voditeljica bordela je bila zaslužna za pronalazak klijenata prostitutkama u zamjenu za novčanu ili neku drugu naknadu. One su profitirale od legalnog i nelegalnog prodavanja prostitutki.⁶ Ipak, u ovom radu će se staviti naglasak na treću kategoriju žena upitnog morala, prostitutke.

Prostitucija u razdoblju srednjeg vijeka, u društvu, ne predstavlja samo ženu koja prodaje seksualne usluge, već ona predstavlja i ženu koja ulazi u seksualne aktivnosti zbog užitka. Zbog raznolike pravne prakse ne postoji jedinstvena odredba koje će točno definirati prostitutku i njezin broj partnera. Najčešće se govorilo o rasponu od dva do 23 000 partnera.⁷

2.2. Kratki povijesni pregled i podjela

Bavljenje prostitucijom nije oduvijek bilo popraćeno društvenom osudom, već su se stavovi o njoj kroz povijest mijenjali. Prema Danijeli Kovačević, prostituciju tijekom povijesnog perioda dijelimo na: religioznu, ritualnu, kompenzacijsku, supstitucijsku i profesionalnu. Na razdoblje srednjeg vijeka može se nadovezati kompenzacijski i supstitucijski period jer u tim trenucima dolazi do prevlasti monoteističkih religija koje će promijeniti pogled na sam čin prostitucije.⁸

Religiozna prostitucija se veže ponajviše uz politeističke kulture stare Grčke i Rima. Ona je smatrana pozitivnom pojavom i podrazumijevala je žene koje su služile „pri nekom hramu kao svete bludnice“. One su to odrađivale na određeno vrijeme ili doživotno. Nakon odrađene službe normalno su nastavljale svoj život, odnosno mogle su se udati. Dakle, religiozna prostitucija nije predstavlja besramnu pojavu ili svetogrđe. Do obrata će doći pojavom monoteističkih kultura, poput judaizma i kršćanstva. Svrha religiozne prostitucije je udovoljavanje bogovima radi plodnosti i produljivanja potomstva. Zbog toga je prostitucija

⁶ Martiere (2016), „*Ill-Liver of Her Body: A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London*“, 7.

⁷ Isto, 8-9.

⁸ Kovačević, „Odnos zakonodavstva prema prostituciju kroz istoriju i savremeno doba“, 57.

kontrolirana od strane države. Primjerice, atenski političar Solon je utemeljio javne kuće „Diktiron“ koje su bile pod upravom države.⁹

Ritualna prostitucija pretpostavlja javni ritual pri izvršenju prvih seksualnih odnosa novopečenih supruge. Izvodi se pred više lica. Primjer ritualne prostitucije nalazimo u Indijskim Vedama gdje se spominje da prvi odnos sa ženom treba izbjegavati jer je krv nastala tijekom prvog odnosa otrovna i opasna. Iz tog razloga treba naći zamjenu.

Kompenzacijska prostitucija dolazi do izražaja kada se osjećaj užitka traži izvan bračne zajednice. Ona predstavlja naknadu za manjak seksualne nježnosti.

Supstitucijska prostitucija predstavlja seksualni odnos s prostitutkom. Ovo je najčešće slučaj u mjestima gdje ima manje žena nego muškaraca (npr. vojni kampovi) te kada su supružnici odvojeni. U Veneciji tijekom srednjeg vijeka, prostitucija se uzdigla visoko. Prostitutke su uživale visoki društveni položaj i povlastice. Dakle, u to vrijeme je muškarcu javna kuća predstavljala svakodnevicu kao što je danas odlazak u lokalni kafić.

Na kraju se spominje i suvremena prostitucija. Ovdje je riječ o prostituciji u moderno doba kojoj je glavni cilj ekonomska korist. Ona vuče za sobom i ostala kriminalna djela i postaje velikim socijalnim problemom za jednu modernu državu.¹⁰

⁹ Isto, 57-58.

¹⁰ Isto, 58-61.

3. STAV CRKVE O PROSTITUCIJI

Katolička Crkva u srednjem vijeku imala je velik utjecaj na politiku, ali i na društvo. Njezine brojne regulacije su umnogome određivale način života kako pojedinca tako i zajednice. Shvaćanje o prostituciji kao društvenoj pojavi najjednostavnije je opisati riječima Richarda Challonera, biskupa koji je djelovao u 18. stoljeću: „prostitutka bi mogla biti utjelovljenje samog vraga“.¹¹

Kršćanska doktrina nije na jednak način gledala na seksualnost muškaraca i žena. Žene su bile podređene muškoj dominaciji u društvu te su morale održavati svoju reputaciju. Upravo takav stav se može iščitati iz zapisa pape Inocenta IV. (1243.-1254.) koji navodi: „Muškarci su kao Krist, koji se prvo učlanio u sinagogu pa u Crkvu. Time nije učinjena nikakva šteta ako je muškarac podijelio svoje tijelo između nekoliko žena. Ali žene, one su kao crkva, koja je uvijek ostala nevinna, barem mentalno, i stoga žena koja je podijelila svoje tijelo između nekoliko muškaraca je izdala simboliku svog arhetipa“.¹²

Srednjovjekovna Crkva promatrala je prostituciju kao manje zlo. Prostitucija kao nužno zlo predstavljala je spas za sve ugledne žene jer bez nje bi se muškarci odali požudi. Dakle, na neki način prostitucija donosi red u društvo u kojem smanjuje stopu silovanja nedužnih žena. Riječi sv. Augustina potvrđuju ovakav stav. Naime, on u svojem djelu „De ordine“ uspoređuje prostituciju s krojačem u palači i navodi da ukoliko se ukloni krojač iz palače, palača bi bila ispunjena zagađenjem koje je rezultat nekontroliranog bluda. Drugim riječima, ukidanje prostitucije bi značilo, uznemiravanje društvenog balansa i vladavinu požude. S druge strane, sv. Toma Akvinski se nije u potpunosti slagao s ovakvim stavovima. On je smatrao da prostitucija nosi sa sobom cijeli niz drugih grijeha i da kao takva predstavlja veliku prijetnju za društvo.¹³

Pojava kuge promijenila je pogled na sam čin prostitucije. Došlo je do velikih promjena u upravljanju i toleriranju prostitucije. Sredinom 14. stoljeća doći će do institucionaliziranja

¹¹ Emiliy Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, (Ohio: The Ohio State University, 2021.), pristup ostvaren: 15.8.2022.,

https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/92513/Thesis_Adams_2021.pdf?sequence=1

¹² Martiere, „*Ill-Liver of Her Body: A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London*“, 13-14

¹³ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*. 2– 3., 8.

prostitucije i bordela. Prostituciju više neće kontrolirati stavovi Crkve, već odredbe pojedinih vlasti¹⁴

¹⁴ Martiere, „*Ill-Liver of Her Body: A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London*“, 23.

4. POLOŽAJ I NAČIN ŽIVOTA PROSTITUTKI

Žene srednjeg vijeka su se nerijetko okretale prostituciji iz nužnosti. One koje nisu bile uzdržavane od strane muškaraca, bile su prepuštene same sebi. Najveći broj prostitutki dolazio je iz najsiromašnijih slojeva, na što upućuje i podatak vezan uz grad Dijon u Francuskoj.¹⁵ O njihovom siromaštvu svjedoči i način na koji ih je žalilo lokalno venecijansko stanovništvo. Prozivali su ih siromašnim i jadnim prostitutkama.¹⁶ Osim prostitucije, bavile su se i brojnim drugim zanimanjima kako bi preživjele. Prema riječima francuskog pjesnika iz 15. stoljeća François Villona, bavile su se izradom kaciga, prodajom rukavica i torbica, tkanjem itd. Često su ovisile jedna o drugoj, posebice kada je bila riječ o pronalaženju novih klijenata. Tako su, na primjer prema djelu Ruth Evans, djelovale i prostitutke JW i M. M je upoznala JW s klijentom iz Lombardije, a ona joj je uzvratila upoznavanjem s klijentom iz Venecije. Na ovaj bi način obje profitirale. Iako su neke prostitutke, poput Marine de Sicilia, Elionor de Pamplona i Cataline de Burgos, koristile svoja imena, postojale su i one koje su htjele naglasiti svoju anonimnost. One koje su se koristile lažnim imenima, birale su ih na maštovit i slikovit način. Primjerice, jedna francuska prostitutka izabrala je ime Bonela Bonaffosia. Nadimak se referira na trubadursku riječ *bonafo* što znači davanje usluge, dok se *fos* referira na glagol koji bi označavao da bi bila dobra. Isto tako, Bonela se može izvući iz *bonila* što može podrazumijevati dobru kvalitetu.¹⁷

Prema djelu Ruth Evans „A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages“, stav vladajućih i Crkve mijenjao se kroz vrijeme. Promjene do kojih je dolazilo utjecale su i na razmišljanja i odredbe o prostituciji. U razdoblju kasnog srednjeg vijeka te stavove možemo podijeliti u tri kategorije. Naravno, ove kategorije su simbolični prikaz i nisu se odvijale u svim područjima jednako. Prva kategorija odnosi se na razdoblje tokom 13. stoljeća. U ovom razdoblju nailazimo na kontradikciju jer se u jednu ruku radilo o ograničenoj toleranciji, a u drugu ruku se radilo i o entuzijazmu kada je riječ o reformiranju prostitucije. Prostitucija i bordeli su u ovom razdoblju cvjetali, a svoje ponovno oživljavanje doživjet će u 15. stoljeću, posebice u Njemačkoj. Ipak, bilo je slučajeva u kojima se prostitucija u potpunosti htjela zabraniti. Ovdje treba uzeti u obzir slučaj francuskoj kralja Luja IX. koji je 1254. odlučio

¹⁵ Isto, 22.-25

¹⁶ Paula C. Clark „The Business of Prostitution in Early Renaissance Venice“, *Renaissance Quarterly* 68, (2015), br.2: 432.

¹⁷ Ruth Evans, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages* (New York: Bloomsbury Publishing, 2011.) 175.

očistiti sva sela od prostitutki. Osim toga, konfiscirao je svu njihovu imovinu pa čak i odjeću.¹⁸

Prema autorici Evans, u drugom razdoblju koje se odnosilo na 14. stoljeće doći će do naglih promjena na koje će uvelike djelovati posljedice koje je ostavila velika pošast, kuga. Nagli porast mortaliteta u društvu natjerat će društvo na mjere koje će dovesti do novih odredbi i institucionaliziranje prostitucije.¹⁹ Takav primjer je vidljiv u Veneciji koja je legalizirala prostituciju 1358., odnosno deset godina nakon što ih je zahvatila ta velika pošast.²⁰ S druge strane, prostitucija se razvila do te mjere da je bilo gotovo nemoguće zabraniti ju. Naime, ona je bila izlaz za mnog žene, a i sve veći broj muškaraca je zahtijevao njeno postojanje. Primjerice, u Pragu je uspostavljen civilni bordel već 1380. puno prije nego je grad bio napadnut kugom.

Treća faza trajala je tijekom 15. stoljeća i okarakterizirana je kao „stoljeće bordela“.²¹ Većina zemalja u Europi su problemu prostitucije prilazila na način da ju treba regulirati, a ne zabraniti. Ove regulacije najčešće nisu išle u korist prostitutkama, već su postojale kako bi se uspostavio red u društvu. Odnosno, branile su čestite žene i sprječavale ikakav kontakt s prostitutkama koje bi ih mogle preobraziti na prostituciju. Upravo taj kontakt prostitutki s ostatkom društva, uvelike je plašio tadašnji svijet. To se vrlo dobro može uočiti na primjeru slučaja prostitutke Marie „Mariot“ Harington koja je djelovala u kasnom 15. stoljeću u Londonu. Naime, njen ulazak u Crkvu izazvao je veliko zgražanje jer se usudila smjestiti zajedno s uglednim članovima društva.²²

Kako bi se spriječile ovakve situacije, regulama su bila propisana i područja u naseljima gdje prostitutke mogu živjeti i obavljati svoj posao. Na nekim mjestima je vlast određivala točno ulice u kojima su one obitavale, dok je negdje bio slučaj uvođenja posebnih četvrti.²³ Primjer ovakve četvrti nalazimo u Parizu, ali i u Avignonu gdje su postojale ovakve dvije zone Bourg Gigonghan i Bourg-Neuf.²⁴ U Veneciji su bile ograničene na četvrt Rialto.²⁵ Isto tako, u

¹⁸ Evans, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages*, 168.

¹⁹ Isto, 168. i 170.

²⁰ Clarke, “The Business of Prostitution in Early Renaissance Venice”, 422.

²¹ Evans, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages*, 168.

²² Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 34-35.

²³ Isto, 36.

²⁴ Evans, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages*, 171.

²⁵ Clarke, “The Business of Prostitution in Early Renaissance Venice”, 424.

Austriji su bordeli Hampays i Obora, također, smješteni izvan grada (vidi prilog br. 1.).²⁶ Bilo je slučajeva kada su prostitutke ignorirale zadane zone te bi one kao takve, ako su bile ulovljene u prekršaju, trpjele brojne posljedice. Ipak, takvih slučajeva nije bilo mnogo jer su u tim zonama imale više sigurnih mušterija, što bi umanjilo opasnost od zlostavljanja, a isto tako su i imale podršku ostalih kolegica. Uspostavom posebnih zoni su uspjeli maknuti prostituciju od onih koji su bili uvrijeđeni od strane iste.²⁷ Primjer ovakvih zona nalazimo i u Lindau, gdje su prostitutke protjerane na otok, u Konstanzu su bile smještene uz rijeku Rajnu, a u Frankfurtu uz rijeku Majnu. Postojao je određeni razlog zašto su bile smještene baš na tim mjestima. Naime, to su bila mjesta na kojima se nije okupljala elita jer je grad puštao otpad u vode, a taj smrad je užasavao ugledno građanstvo.²⁸ U slučajevima kada gradska vijeća nisu htjela dopustiti prostituciju, uveli su pravilo koje se odnosilo na pravo rada jednom tjedno. Ovo pravilo je dopuštalo ulazak u grad i noćenje jednom tjedno, a nakon tog jednog dana prostitutke su morale napustiti gradske zidine. No, ovo nije bio česti slučaj. Isto tako, u nekim područjima su imale i zabranu kretanja u vremenu određenu od strane vlasti. Tako je, primjerice, engleski kralj Henrik II. (1154. – 1189.) uveo odredbe u kojima je zabranio djelovanje bordelima na blagdane, religiozne festivale, vrijeme zasjedanja Parlamenta ili vrijeme kada je kralj držao sjednice vijeća.²⁹ Slično je bilo i u Veneciji gdje je prostitutkama zabranjen odlazak u grad svim danima osim subotom (dan za obavljanje kupovine na Trgu sv. Marka).³⁰ Zanimljiv je i podatak da u bordelima u Austriji nisu svi muškarci mogli koristiti usluge prostitutki. Naime, ova usluga bila je zabranjena oženjenim muškarcima, redovnicima, ali i Židovima. Najstrože su mjere bile namijenjene Židovima, koji bi u slučaju odnosa s prostitutkom, bili suočeni sa smrtnom kaznom.³¹

Osim što im je određeno mjesto u gradu u kojem mogu obitavati, bilo je regulirano i u kakvim su prostorima morale živjeti i obavljati svoj posao. Najčešće je bila riječ o gradskim ili općinskim bordelima kojima je prostitutka plaćala stanarinu i režije te na taj način donosila

²⁶ Eleanor Janega. „Suspect Women: Prostitution, Reputation, and Gossip in Fourteenth-Century Prague“, u *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, ur. Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky, (Mađarska: Trivent Publishing, 2019.), 47.

²⁷ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 37.

²⁸ Evans, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages*, 172.

²⁹ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 37.

³⁰ Clarke, „The Business of Prostitutes in Early Renaissance Venice“, 426.

³¹ Michael M. Hammer, „Prostitution in Urban Brothels in Late Medieval Austria“, u *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, ur. Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky, (Mađarska: Trivent Publishing, 2019.), 77.

profit vladajućima.³² Ovaj tip bordela je bio dom najviše rangiranim prostitutkama u društvu te su one imale određen stupanj zaštite. Nadalje, kao mjesta življenja se spominju i kupališta. Ona su isto smatrana legalnim, uz gore navedene bordele, te ih je posjećivala elita. Ilegalnima su se smatrali bordeli, koji su bili smješteni u privatnim kućama ili gostionicama. Najčešći su u područjima gdje je prostitucija zabranjena te su kao takvi često kažnjavani od strane zakona. Najniži rang su predstavljale „streetwalkers“, odnosno prostitutke koje su se primale klijente gdje god je to bilo potrebno. Kao i prethodna poduzeća, one su djelovale ilegalno i bile u potpunosti marginalizirane.³³

Iako je marginalizirana i stjerana u rubove grada, prostitucija je bila od velike važnosti za gradski ili općinski proračun. Naime, brojne bordele su držali vladajući i plemići. Tako su katolički monarsi, kraljica Izabela i kralj Ferdinand, koristili bordele kao političko sredstvo. U trenucima nestašice zemlje, oni su plemićima dodjeljivali bordele.³⁴ S obzirom na profit koji su bordeli donosili, često su bili zaštićeni. Primjerice, u Rialtu u Italiji, grad bio zaslužan za sigurnost i zaštitu gradskog bordela. Slično je bilo i u sjevernoj i centralnoj Francuskoj, gdje je postojao *roi des ribauds* odnosno, osoba koja je kontrolirala prostitutke i bordele u koje je zalazila klijentela iz palače. Također, u Francuskoj je kralj Karlo VII. bordel u Toulouseu stavio pod kraljevsku protekciju nakon što je isti napadnut od strane građana. Dakle, ovi bordeli su postojali, iako nisu bili poželjni, jer su vlasti imale koristi od njih, a ne zato što ih se nisu mogli riješiti.³⁵

Vrlo je zanimljiv bio i odnos prostitutki i njihovih voditeljica bordela (od engleske riječi *matrons*). Voditeljice bordela su u nerijetkim slučajevima bile bivše prostitutke koje su u određenim godinama morale smisliti alternativan način zarađivanja za život.³⁶ Možda su zbog svoje prošlosti na jedan način i suosjećale s prostitutkama i njihovom načinima života, ali su i zarađivale od istog. Njihov je odnos zbog toga bio vrlo kompleksan. Postoje zapisi koji svjedoče o kupovini i prodaji prostitutki. Ukoliko bi došlo do kupnje prostitutke, ona bi morala otplatiti svoj dug novoj gospodarici, odnosno one novce koje je ona dala bivšoj

³² Hammer, „Prostitution in Urban Brothels in Late Medieval Austria“, 28.

³³ Martiere, „*Ill-Liver of Her Body: A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London*“, 17-19.

³⁴ Isto, 17.

³⁵ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages.*, 38.

³⁶ Clarke, „*The Business of Prostitutes in Early Renaissance Venice*“, 435.

gospodarici u zamjenu za njene usluge.³⁷ Opis života prostitutki u bordelima se može opisati riječima Petera Schustera koji ga uspoređuje s ropstvom.³⁸

4.1. Kako prepoznati prostitutku?

S obzirom da prostitutke nisu bile poželjne, izazivale su zgražanje i budile rizik od preobraćenja drugih žena na prostituciju, društvo je pronašlo način kako ih izdvojiti od ostatka društva. Određeno je da će se kontrolirati na koji način se prostitutke smiju ili ne smiju oblačiti, a samim time će ih se moći razaznati od ostatka uglednog društva. Zakoni koji su ovo određivali prozvani su „sumptuarnim zakonima“.³⁹ Sumptuarni zakoni predstavljaju bilo koje zakone koji su osmišljeni u svrhu sprječavanja raskoši i ekstravagancije. Oni su mogli regulirati potrošnju hrane, pića, ali su regulirali i načine oblačenja i kućanske potrepštine.⁴⁰ Dakle, sumptuarni zakoni nisu samo regulirali odijevanje prostitutkama, već su stvorili vizualne razlike između svih društvenih klasa. Primjerice, ako je prostitutkama bilo određeno bojanje kose, vrlo jasno su se mogle identificirati i izdvojiti od ostatka društva.

Ovi zakoni nisu vrijedili za sva područja jednako. Naime, ni Europli, ali ni u pojedinim zemljama nije postojao jedan zakon koji je služio za identifikaciju prostitutke, već je svako područje djelovalo i donosilo odluke samo za sebe. Na ovaj način je vrlo jasno izrečeno da je u prvi plan stavljeno lokalno stanovništvo i njihova mogućnost prepoznavanja prostitutki, dok ih za strance nije bilo briga. Dapače, oni su i profitirali od stranaca koji bi koristili usluge prostitutki. Zakoni su se vrlo često donosili na način da se prostitutkama dodijeli ono što elita ne želi nositi. Tako su u Milanu nosile crnu vunu, a u Bergamu žute plašteve. Zelena boja je bila određena u Augsburgu, Avignonu, Lyonu i Namuru. Na mjestima poput Berna i Zuricha su nosile crvene kape, a u Sieni su im zabranili cipele na petu.⁴¹ S druge strane, u Beču su stavljale žute pruge na odjeću, a bila je poželjna i crvena boja te zabranjen fin nakit.⁴² U 13. stoljeću francuski kralj Luj IX. je zabranio nošenje određenog tipa nakita i haljine napravljene od finog materijala. Isto tako, naredio je uhićenje svih prostitutki koje su izbjegavala

³⁷ Isto, 447-451.

³⁸ Hammer, „Prostitution in Urban Brothels in Late Medieval Austria“, 78.

³⁹ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 39.

⁴⁰ „Sumptuary law“. *Britannica*, pristup ostvaren 13.9. 2022. <https://www.britannica.com/topic/sumptuary-law>

⁴¹ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 39.

⁴² Hammer, „Prostitution in Urban Brothels in Late Medieval Austria“, 79.

podlegnuti se ovom zakonu. Kažnjavali su ih na svakakve načine. Primjerice, u Avignonu pod naredbom kraljice Joanne (1343. – 1382.) prostitutke koje su odbijale nositi crveni čvor su provedene kroz grad uz zvuk glasnih bubnjeva s obješenim crvenim čvorom na ramenu. Na ovaj način bi bile podlegnute javnoj sramoti i upamćene kao prostitutke.⁴³

Naravno, prostitutke su bile protiv ovakvog načina izdvajanja u društvu. Ovakvi zakoni su nametnuti protiv njihove volje. Iz tog razloga je često dolazilo do konflikata između prostitutki i urbanih zajednica. Jedan takav konflikt dogodio se u 14. stoljeću kada su prostitutke u Toulouseu odbile nositi bijele šalove i mašne. S obzirom da su bile zlostavljane od lokalnog stanovništva zbog istaknutih simbola, kralj Karlo VI. je podržao njihov protest. Njegovo priznanje je dodatno razbjesnilo lokalno stanovništvo do te mjere da su prostitutke morale zabarikadirati vrata bordela. Zatvoreni bordel nije donosio profit koji je bio potreban kralju, stoga je isti postavljen pod kraljevu zaštitu. Upravo ovakav primjer govori o važnosti prostitucije za gradsku ekonomiju, iako je bila nepoželjna bila je prijeko potrebna za stabilnost gradskog proračuna.⁴⁴

4.2. Briga o zdravlju

Bilo je vrlo važno za prostitutku da brine o svom tijelu jer ju je to tijelo uzdržavalo. One se nisu morale brinuti samo o spolnim bolestima, već i o sprječavanju trudnoće. Metode sprječavanja trudnoće bile su prenošene s koljena na koljeno, s majke na kćer ili s radne kolegice na kolegicu. Za prevenciju trudnoće, ali i kao abortivna sredstva koristile su razne biljne lijekove. U razdoblju srednjeg vijeka pobačaj nije obično bio prihvaćen, ali ga se toleriralo ukoliko se odvio tijekom prvog tromjesečja.⁴⁵

Postojale su i odredbe koje su vodile računa o zdravlju prostitutki. Jedna od odredbi donesena je 1161. u Engleskoj od strane kralja Henrija II., a radilo se o uvođenju obaveznog i redovnog liječničkog pregleda. Isto tako, u srednjovjekovnom Avignonu liječnik i voditeljica bordela pregledavali su prostitutke svake subote kako bi utvrdili da nema znakova bolesti ili trudnoće. Ukoliko bi se saznalo za trudnoću, opremili bi ju opremom potrebnom za pobačaj.⁴⁶

⁴³ Adams, *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*, 41.

⁴⁴ Isto, 42-43.

⁴⁵ Isto, 32.

⁴⁶ Isto, 33.

5. PROSTITUCIJA U HRVATSKOM SREDNJEM VIJEKU

5.1. Slavonija

Prostitucija na području srednjovjekovne Slavonije je slabo istražena tema. Prema radu Marije Karbić „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec“, na primjeru Gradeca (dio koji danas pripada Zagrebu) nastojat će se odgovoriti na pitanja o načinu života i položaju prostitutki. Stanje u Gradecu poslužit će kao okvirni pokazatelj situacije u cijeloj Slavoniji.

Na samom početku rada autorica pokušava odgovoriti na pitanje tko su opće bile prostitutke. Prostitutke u Gradecu su najčešće bile udovice i neudane žene. Primjerice, udovica Dora Kuhinačić ,koja je bila protjerana 1461. nakon što je uhvaćena prilikom prostituiranja. Nadalje, 1499. spominje se njezina imenjakinja Dora i Elizabeta koja je 1465. također protjerana. Ipak, bilo je slučajeva udanih žena koje su se prostituirale na što upućuje podatak iz 1454. koji nabroja listu ovakvih žena (Jalšica, žena Cosmosova, zatim Mayhena, žena krojača Stjepana i Margareta, žena obućara Lacka...)⁴⁷ Prostitutke su dolazile iz svih krugova društva. Neke od onih koje su dolazile iz najnižih krugova, bile su umiješane i u ostala kriminalna djela. Autorica ovdje spominje *mulier publicu* Annu koja je prema sudskim spisima iz 1460. osuđena zbog krađe jastuka i ručnika iz kuće obitelji Tančec te joj je odsječeno uho. Ista osoba bila je osuđena za spaljivanje kuće obitelji Kelec i njihovih susjeda. Za navedeno kriminalno djelo je prognana iz grada i zabranjen joj je povratak. Ovaj najniži sloj je podrazumijevao prostitutke koje su bez podrške obitelji morale na ovaj način preživljavati. Primjerice, Dora, kći Cosmosova, koja se u Gradec preselila iz Otoka te je ondje bila prepuštena sama sebi. S druge strane, prostitutke su dolazile iz visokih društvenih krugova te su prostituciju koristile kao sekundaran izvor prihoda. Tako se navodi Dora, udovica Kranjecova, koja je nosila titulu građanina s punim pravom.⁴⁸

Ne postoje zapisi o određenim mjestima grada gdje su prostitutke bile ograničene na obavljanje svoje profesije. Isto tako, ne postoje zapisi o postojanju bordela u Gradecu ili ostatku Slavonije. Iz tih razloga može se zaključiti da su prostitutke odrađivale svoj posao u

⁴⁷ Marija Karbić, „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec.“, u *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, ur. Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky (Mađarska: Trivent Publishing, 2019.) 83.

⁴⁸ Karbić, „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec.“, 84-85.

privatnim posjedima svojih klijenata, a većina zapisa proizlazi iz svjedočenja gradske straže koji su ih primjećivali kako izlaze iz privatnih kuća.⁴⁹

Na području srednjovjekovne Slavonije, prostitucija je promatrana kao veliko zlo. To nam svjedoči da je najveća uvrjeda ženu prozvati prostitutkom. Postojale su i kazne za ovakve uvrede, ukoliko se one ne dokažu istinitima. Kada je Benedict Magyar na ovaj način uvrijedio udovicu Kate, na sudu je osuđen na otplatu *homagium vivum*.⁵⁰ O negativnim stavovima spram prostitucije svjedoči i kazna protjerivanja iz grada ukoliko se dokaže za ženu da je prostitutka. Nije uvijek to bio slučaj, navedena kazna se donosila samo za teške prijestupe. Bilo je i čestih slučajeva pomilovanja prostitutki. Na primjer, Dora Kuhinačić, Helen Mezonosična i udovica Margareta koje su prognane te nedugo nakon pomilovane i vraćene u grad. Isto tako je pomilovana 1369. i Granda koja je uhvaćena tijekom seksualnog odnosa sa svećenikom Martinom iz Ivanića. Prognanstvo iz grada je bio blag oblik kazne, postojale su i smrtne kazne. Primjerice, Dora, kćerka Cosmosova bila je osuđena na smrt utapanjem u Savi jer je abortirala dvaput. Na molbu izvršitelja kazne Valentina, koji ju je htio oženiti, je puštena na slobodu. Brak je tada podrazumijevao garanciju dobrog ponašanja.⁵¹ Na nekim područjima, primjerice u Veneciji, je čak bilo kažnjavano bavljenje prostitucijom, ukoliko je žena bila u braku.⁵²

Autorica, osim Gradeca, spominje i Ilok kao primjer negativnog stava prema prostituciji. U zakonskim spisima grada Iloka se spominje slučaj majke koja je navela svoju kćer na prostituciju. U ovom slučaju zakon nalaže da majka koja je zaslužna za prostituiranje svoje kćeri, mora biti kažnjena na isti način kao i majka koja je počinila abortus. Kazna za ovakva krivična djela bilo je spaljivanje. Statut grada Iloka, isto tako, navodi kako svaka žena koja privuče drugu ženu u službu prostitucije treba biti udavljena u dubokoj vodi. Vrlo je zanimljiv podatak da ne postoji nijedna regulacija, unutar ovog statuta, koja govori protiv same prostitutke. Čak je kazna za silovanje prostitutke, jednaka onoj za silovanje časnih žena, a riječ je o smrtnoj kazni.⁵³

Spominje se i jedini slučaj muške prostitucije na području Gradeca. Riječ je o Ivanu Galgi koji je optužen za vođenje prostitucije 1363. godine. No, ne može se sa sigurnošću potvrditi

⁴⁹ Isto, 86

⁵⁰ *Homagium vivum* – određena količina novca koju je optuženik morao platiti žrtvi (ženi), ukoliko je dokazano da je kriv

⁵¹ Karbić, „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec.“, 86-90.

⁵² Clarke, „The Business of Prostitutes in Early Renaissance Venice“, 431.

⁵³ Karbić, „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec.“, 91-92.

istinitost ove tvrdnje jer ne postoji zapis o odluci suda. Muškarci koji su koristili usluge prostitutki, nisu pravno kažnjavani na isti način kao i žene, sud je bio blaži prema njima.⁵⁴

5.2. Dubrovnik

Dubrovnik, s obzirom na svoj geopolitički položaj, u razdoblju 14. i 15. stoljeća bio je usputno stajalište brojnih mornara i trgovaca. Ovaj podatak nas ni ne čudi jer su imali uvelike razvijenu trgovinu koja je punila gradsku riznicu. S obzirom na broj ljudi koja je svakodnevno pristizala u ovaj grad, sasvim je jasno da je on pružao raznolik program zabave. Osim javnih i crkvenih događaja, grad je sadržavao i brojne krčme. Pretpostavlja se da su te krčme nudile i seksualne oblike zabave. Iako nema puno podataka o konkretnom broju prostitutki, smatra se da je grad, zbog ovakvog karaktera, sadržavao velik broj istih.⁵⁵

Kada je riječ o prvim zapisima o prostituciji u Dubrovniku, kojih je tek nekolicina, spominje se statut grada Dubrovnika iz 1272. godine. U ovom statutu se navodi samo jedna regula koja je donekle vezana uz čin prostitucije. Naime, riječ je o odredbi koja svu zakonsku odgovornost prenosi na muške članove obitelji, odnosno oni trebaju odlučiti o kazni za uhvaćenu prijestupnicu. Iako su neki drugi gradovi poput Splita imali odredbe glede stanovanja ili ograničenja djelovanja prostitutki, to u Dubrovniku nije bio slučaj zbog nedovoljno jake kontrole društva. Tek 1409. godine se spominje prva jasna zakonska odredba koja govori o ograničavanju mjesta kretanja prostitutki. Mogle su djelovati u dijelu grada „koji se protezao od doma ser Marina Crijevića do ograde hospicija ser Marina Bodačića, te od ulice koja ide prema moru sve do linije polovice grada“.⁵⁶ Iako nije bilo zakonskih odredbi, iz kriminalnih zapisa može se zaključiti da je i prije ove odredbe postojao dio grada u kojem su prostitutke djelovale. Ovaj dio se zvao *castelleto*, ali se ne zna točno je li riječ o dijelu grada ili o javnoj kući. Osim prostitutki koje su živjele i zajedno djelovale u javnim kućama, postojale su i one koje su svoj posao obavljale samostalnom, u privatnim kućama klijenata. Jedan od zapisa nam svjedoči o kretanju muškaraca po četvrti u kojoj „operiraju“ prostitutke. Dokaz datira iz 1408. godine kada je trubač Ivan sa svojim prijateljima naišao na prostitutku u

⁵⁴ Isto, 93-94.

⁵⁵ Gordana Ravančić, „Prilog poznavanju prostitucije u Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 31 (1998), br.1: 124.

⁵⁶ Gordana Ravančić, „Prilog poznavanju prostitucije u Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku“, 125.

castelletu. Odlučili su platiti za njene usluge, no naišli su na dvojicu Slavena koji su htjeli isto te upali u probleme.⁵⁷

Ne postoje odredbe koje izričito nalažu kako se prostitutka treba odijevati, iako je to slučaj u ostalim europskim zemljama. Kada je riječ o njihovom izgledu, spominju se prostitutke koje su se oblačile nalik muškarcima. Dakle, po uzoru na Venecijanske prostitutke, skrivale su svoja tijela muškom odjećom. Nosile su i šešire te nosile kratke frizure. Na taj način bi se isticale, ali i šokirale tadašnje stanovništvo. Ovakav način odijevanja im je zabranjen prema odluci iz 15. stoljeća, no one se nisu podvrgavale ovoj odluci.⁵⁸

Ne postoje zapisi koji govore o bilo kakvoj državnoj potpori ovakvim institucijama, ali isto tako se navodi da do razdoblja 15. stoljeća nije bilo slučajeva progona prostitutki. Stranci, ali i lokalno stanovništvo je moglo slobodno posjećivati i koristiti usluge prostitutki. Čak postoji i popriličan broj prostitutki koje su javno priznavale svoju profesiju *meretrix*. Ukoliko je do 15. stoljeća i bilo slučajeva progona prostitutki, nije bila riječ o načinu na koji one zarađuju već se radilo o nekim drugim kriminalnim djelima. Tako je 1431. godine, bez dozvole nadređenog, stražar pustio prostitutku u zatvorsku ćeliju kod jednog od zatvorenika. Kada su otkriveni, kažnjeni su. No, prostitutka nije kažnjena zbog svoje profesije, već zbog kršenja naredbe nadređenih.⁵⁹

Prema navedenom se vidi da je prostitucija tolerirana, ali to ju ipak nije činilo moralnom i dobrom. Kao i u prethodnom slučaju Gradeca, najveća uvreda za ženu bila je prozvati ju *meretrix*. Zašto je onda tolerirana prostitucija? U Dubrovniku se ona smatrala nužnim zlom kako se ne bi obeščastile ostale djevojke. Prvi progon prostitutki veže se uz 1456. godinu i slučaj kada je rektor grada protjerao šest žena jer su živjele „nečasnim načinom života“. Mogući razlog ovog progona je djelovanje izvan određene zone. Naime, sve su živjele u blizini crkve sv. Margarete. Postoji još niz progona što dovodi do zaključka da je vlast promijenila stav oko tolerancije prostitutki. Tako je 1464. godine Polonija osuđena jer je „iskvarila mnogo mladića koji su je posjećivali“. Razlog promjene stava je definitivno širenje bolesti sifilisa, ali i utjecaj Crkve koja se osjećala napadnutom od strane reformatora. Isto tako, treba naglasiti da je 15. stoljeće razdoblje naglog razvitka. Dubrovnik počinje sve više cvjetati u ekonomskoj i kulturnoj sferi, a javlja se i novi val razmišljanja – humanizam. Iz tog

⁵⁷ Isto, 124-126.

⁵⁸ Slavica Stojan, *Vjerenice i nevjernice, Žene u svakodnevnici Dubrovnika (1600.-1815.)* (Dubrovnik; Prometej, Zagreb 2003), 265.

⁵⁹ Ravančić, „Prilog poznavanju prostitucije u Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku“, 126-127.

razloga dubrovačka vlast teži sve većoj kontroli javne sfere.⁶⁰ Val humanima i renesanse koji će uvelike promjeniti stav prema prostitutkama vidljiv je i u stihovima dubrovačkih pjesnika Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića koji govore: „Bolje bi u jami sa zmajem općiti,/ neg sa zlijem ženami život svoj voditi.“ Naravno, kada govori o „zlijem ženami“ referira se na prostitutke.⁶¹

⁶⁰ Isto, 128-130.

⁶¹ Stojan, *Vjerenice i nevjernice, Žene u svakodnevnicu Dubrovnika (1600.-1815.)*, str 260.

6. ZAKLJUČAK

Prostitucija, odnosno općenito marginalizirane skupine, u srednjem vijeku i dan danas su predmet je brojnih rasprava. Ovaj „najstariji zanat“ prolazio je kroz brojne promjene i teškoće, od pokušaja potpune zabrane do svojevrsne tolerancije.

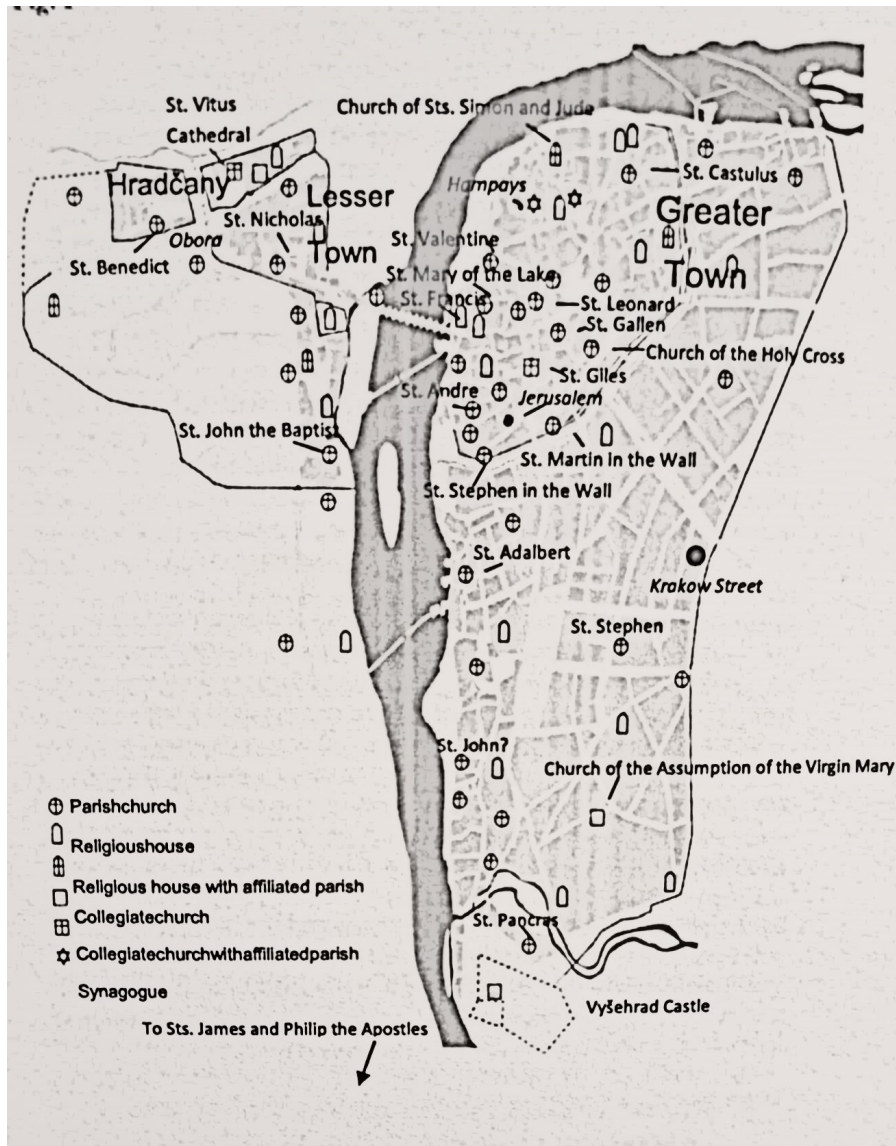
Ključni za stvaranje slike o prostituciji bili su stavovi Crkve koja je imala velik utjecaj na razmišljanja tadašnjeg društva. Naime, Crkva je prostituciju, još od vremena sv. Augustina, promatrala kao nužno, odnosno manje zlo koje je društvu potrebno kako bi se zadovoljile muške potrebe i izbjeglo obeščaćenje nevinih djevojaka i žena.

Također, zakon ih je nastojao izdvojiti od ostatka društva. One su izdvajane izvan gradskih zidina u posebne četvrti u koje gradsko stanovništvo nije htjelo zalaziti. Isto tako, sumptuarnim zakonima im je regulirano što smiju, a što ne oblačiti. Na taj način bi ih lokalno stanovništvo moglo prepoznati i zaobilaziti. Prozvati nekog prostitutkom, u to doba, označavalo je veliku uvredu.

Prostitucija je bila tolerirana, ne samo jer je predstavljala manje zlo, već jer je punila i gradske blagajne. Ovakvi slučajevi su najčešće vrijedili za velike trgovačke sredine koje su pružale ove oblike „zabave“ brojnim strancima.

Zaključno s ovom temom, teza o marginaliziranosti i teškom položaju prostitutki utemeljena je na brojnim mišljenjima autora. Dakle, postoje stabilne tvrdnje koje dokazuju njihov način života koji se isticao i izdvajao od načina života očekivanim od tadašnjih standarda namijenjenim slobodnim djevojkama i ženama, odnosno onima koje nisu ovisile o prihodima muškaraca. One su svojim načinom života i zarađivanja predstavljala prijetnju tadašnjem društvu. Naravno, ova tema još ostavlja cijeli niz neodgovorenih pitanja i prostora za daljnja istraživanja.

7. PRILOZI



Prilog

1.

Srednjovjekovna karta Praga

Izvor: Janega, Eleanor. *Suspect Women: Prostitution, Reputation, and Gossip in Fourteenth-Century Prague*. Trivent Publishing, 2019.

8. POPIS LITERATURE

1. Adams, Emily. *The Agency of Prostitutes in the Late Middle Ages*. Ohio: The Ohio State University, 2021. Pristup ostvaren: 15.8.2022.
https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/92513/Thesis_Adams_2021.pdf?sequence=1
2. Clarke, Paula C. „The Business of Prostitution in Early Renaissance Venice“. *Renaissance Quarterly* 68, (2015), br.2: 432.
3. Grozdanić, Velinka, Kanduč, Zoran. „Prostitucija (nepoželjna tema, kažnjiva radnja i stalna pojava)“. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1998. Uredila: doc.dr.sc. Velinka Grozdanić, 25.-49. Rijeka: Pravni fakultet sveučilišta u Rijeci, 1998.
4. Evans Ruth, *A Cultural History of Sexuality in the Middle Ages*. New York: Bloomsbury Publishing, 2011.
5. Hammer, Michael M. „Prostitution in Urban Brothels in Late Medieval Austria“. U *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, uredili: Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky, 70-83. Mađarska: Trivent Publishing, 2019.
6. Janega, Eleanor. „Suspect Women: Prostitution, Reputation, and Gossip in Fourteenth-Century Prague“. U *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, uredili: Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky, 40-70. Mađarska: Trivent Publishing, 2019.
7. Karbić, Marija. „Prostitutes and Urban Communities of Medieval Slavonia: Examples from Gradec“. U *Same Bodies Different Women: „Other“ Women in The Middle Ages and the Early Modern Period*, uredili: Christopher Mielke, Andrea Bianka Znorovszky, 83-97. Mađarska: Trivent Publishing, 2019.
8. Kovačević, Danijela. „Odnos zakonodavstva prema prostituciji kroz istoriju i savremeno doba“. *Pravo- teorija i praksa* 33 (2016), br: 10-12: 56-67.
9. Martiere, Lauren Marie. *'Ill-Liver of Her Body:' A Legal Examination of Prostitution in Late Medieval Greater London*. Clemson: Clemson University, 2016. Pristup ostvaren: 15.8.2022.
https://tigerprints.clemson.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3338&context=all_theses
10. „Prostitucija“. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 13. 9. 2022. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50714>

11. Ravančić, Gordan. "Prilog poznavanju prostitucije u Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 31 (1998), br.1: 123-130.
12. Stojan, Slavica. *Vjerenice i nevjernice, Žene u svakodnevici Dubrovnika (1600.-1815.)*. Dubrovnik; Prometej, Zagreb 2003.
13. „Sumptuary law“. *Britannica*, pristup ostvaren 13.9. 2022.
<https://www.britannica.com/topic/sumptuary-law>